

Smrt in življenje.

Refleksije. — Spisal Venceslav Belè.

Umrla je sestra Blanka, stara usmiljenka, prednica sester, ki so vodile gospodinjstvo v dijaškem konviktu.

Poznal sem jo leta in leta — vedno isto — vedno enako. Vse njeno življenje je bilo samo delo, vztrajno, trdo delo, združeno z molitvijo.

Čudil sem se včasih, kako more človek živeti tako življenje — enakomerno, pust, polno trdega dela, polno trpke odpovedi, samozatajevanja, brez radosti, brez veselja, brez glasnega smeha, brez jasne luči. — Mislil sem in se čudil, a doumeti nisem mogel.

Bil sem mlad — in sem še — in kaj je bolj naravnega, kakor da ljubi mlad človek življenje, ki tako vre, tako kipi v njem, — ki zapolje včasih po njem tako silno, ki zagori tako toplo, tako prijetno po vseh žilah, ki zasije, zažari tako jasno iz oči, iz vsega obraza! — Mladost je življenje in življenje je mladost, — zato se hoče mladosti življenja — silnega, toplega, jasnega, lepega; mladosti se hoče življenja, ki se smeje iz oči, ki se smeje iz vsega obraza, ki se smeje zvonko, srebrno, glasno.

Smeh je znamenje, je velik simbol življenja, je himna mladosti, — radosti; — zato ljubi mladost smeh, zato poje mladost tako rada to veliko, sveto himno. — Mladosti se hoče življenja, — se hoče smeha, — se hoče radosti, — se hoče veselja, — se hoče lepote, — se hoče solnca; — zato sovraži mladost smrt z vsemi njenimi simboli in atributi.

Vedno sem ljubil življenje, ljubil smeh, ljubil radost in veselje, ljubil luč in lepoto. — Zato nisem mogel umeti tistega življenja, ki sem ga videl sestre živeti. — Tih, vdan mir na njihovih obrazih, čudna sreča, zadovoljnost v njihovih očeh, prtajena radost, blaženost v njihovem tihem glasu. Gledal sem in se čudil, ker nisem mogel umeti.

Kaj pa imajo od življenja, — sem pomislil včasih; kdo ve, kaj bi jim bilo življenje lahko ponudilo, — a kaj jim ima sedaj še ponuditi? — Samo konec še, — samo še smrt!

In tako je bilo tudi s sestro Blanko. — Kdo ve, kaj bi ji bilo življenje vse naklonilo, — bridkosti morda, morda samo srečo, — a imela ni nič od življenja. — In koncem koncev se je je spomnila smrt. — Dva dni je bila bolna in tretji dan je umrla. — In mi smo prišli k pogrebu.

Nikoli nisem rad stopil pred mrtvaški oder in pogledal smrti v lice; nikoli nisem rad govoril o

smrti in o njih, ki jim je pritisnila smrt svoj pečat na čelo; nikoli nisem stal ob postelji človeka, ki je bil boj med življenjem in smrtjo.

Mrtvih se nisem bal, — strah me je bilo samo njihove absolutne impotence. — Izogibal sem se mrličev v svojih potih, v svojih besedah, v svojih mislih, — ker sem videl pečat smrti na njihovem čelu, poljub smrti na njihovih ustnicah, mraz smrti na njihovih voščenihih licih, mrak smrti v njihovih polpriprtih očeh.

Mrtvih se nisem bal, — a smrti nisem ljubil, — bal sem se tistega neznosnega miru, ki počiva na njihovih licih; trepetal sem pred njim in ga sovražil obenem.

Človeški obraz je zrcalo življenja, — pa pogleda človek v to zrcalo in vidi v njem smrt! Čudovita groza leži v zrcalu mrtvega lica.

Vragu bi pogledal v lice, — in bi vedel, kdo in kaj; a gledati v tisti nestalni, negotovi mir, ki sem ga videl včasih — morda samo enkrat in bogve kje — ko za hip zastane in zamrzne človeku vse življenje po žilah, ko se duh zgrozi pred nerazrešno uganko; — kako bi ljubil take stvari človek, ki klije in poganja v njem mladost, vesela in jasna pomlad življenja!

Stojiš pred odrom in vidiš pred sabo človeka, ki je rojen k življenju, vidiš oči, ki so ustvarjene k luči, vidiš lica, ki so ustvarjena k topli, lepi rdečici, vidiš ustna, ki so ustvarjena k veselemu, radostnemu smehu, — a ni smeha, ni radosti, ni veselja, ni lepote, ni toplote, ni luči, ni življenja.

Zdi se ti, da je napeta vsaka žilica obraza v grozljivih bolestinah, v skrajnem obupu, — a čez hip se razblini vse v čisto mirno, voščeno lice. — V zrcalu življenja vidiš samo smrt.

Nikoli nisem ljubil mrličev, ker nisem ljubil smrti.

Vedno sem ljubil življenje, lepoto, solnce, smeh, radost, veselje.

Nikoli nisem ljubil dolgočasnih, pustih, mračnih, mrtvih dni, ker zatajujejo in zatirajo življenje; ljubil pa sem solnčne dneve, — jasne — in vroče tudi: luč in toplota sta simbol življenja; — ljubil sem tudi divje viharje, ko je pokalo in stokalo svetovno življenje v vseh sklepih in členih; — ljubil sem razcveteno plan: kakor je solnce simbol luči in toplote, — kakor je vihra simbol sile, — kakor je cvetje simbol lepote — in še več kot simbol je vse to: solnce je

sama luč in toplota, — vihra je sama sila, cvetje je sama lepota, — in vrhutega je smeh sama radost, samo veselje, — tako sem ljubil vse to, — ker je vse to simbol življenja, — še več kot simbol življenja: — življenje samo.

Silno je življenje, toplo in jasno je, lepo je, veselo je in polno radosti. — Zato ljubim smeh, — ljubim vesel obraz, jasen, kakor bi sijalo solnce z njega; a tudi tak obraz ljubim, ki mu švigajo bliski iz oči in ki mu vstaja nevihta v namršnenih obrvih.

Bilo je na parobrodu v noči, ko sta se objela in spojila morje in nebo v burnem, divjem objemu in se poljubljala s strastnimi poljubi: njihovi pogledi so bili bliski in žive strele, njihov pogovor je bil grom, njihovo nemirno dihanje kakor vihar, kakor šumenje razburkanih valov. — V tisti noči sem se oklenil stebra na krovu in se zagledal v ta prizor. Zrl sem življenje v vsej njegovi divji, grozni sili in krasoti: zgrozil sem se nad to silo, nad tem veličastvom, — a nisem jih zasovražil; vzljubil sem jih, četudi z grozo in strahom.

Ljubil sem silo, ljubil sem življenje, — sovražil pa sem impotenco, smrt, — sovražil sem jih in se jih bal. Življenje sem ljubil, naj se je javilo kakorkoli: — silno — ljubil sem grom in vihar; — jasno in toplo — ljubil sem še tako vroč poletni poldan; — veselo in radostno — ljubil sem glasen, razigran smeh; — lepo — ljubil sem cvetje in svet in vse, kar je lepega na njem. — Vse sem ljubil, samo smrti ne, zato sem se izogibal mrličev: na njih obrazu je zapisana smrt s svojo absolutno impotenco in vsemi svojimi simboli in atributi. —

Verjel sem sicer tiho in v dnu duše v čudovite skrivnosti smrti, kakor veruje gledalec v življenje na odru, ko pade zastor koncem tragedije, — samo če se hoče zamisliti preko tistega zastora; a v resnici ne misli na to, ker ga le moti, ampak misli samo na smrt; ki jo je videl. Tako sem verjel jaz v življenje, ki se skriva za zastorom smrti, a mislil nisem nanje, ker sem zasovražil zastor; tako nenaraven in nepotreben se mi je zdel zastor, tako nenaravna in nepotrebna se mi je zazdela smrt, zapisana v obraz človeka, v zrcalo življenja, — kakor je v resnici naravna in potrebna. Grozen zastor, režeča se mrliška maska — in človek ugiba, kaj bi se utegnilo skrivati za njo.

Nisem imel namena stopiti v kapelico, kjer je ležala na odru sestra Blanka, nisem imel namena pogledati ji zadnjič v lice, — tisto čudovito, mrtvo lice, ki se zazdi človeku v svoji mrtvi nenaravnosti tako grozno, ker se skriva za njim toliko čudovitih, nerazrešljivih skrivnosti. — Pa bi vse tiste skrivnosti še ne bile tako grozne, tako nepojmljive, če

bi ne stala na njihovem pragu smrt z neizprosним, neusmiljenim obrazom, — smrt, ki je negacija vsega življenja, silnega, svetlega, toplega, lepega, veselega.

Kdo bi zameril mlademu človeku, ki ljubi življenje, ki ljubi solnce in smeh, kdo bi mu zameril, če nerad pogleda smrti v obraz.

Nehote me je zaneslo v kapelico; naval me je porinil čez prag — in tisti hip sem obstal in obstrmel: smrti sem pogledal v obraz in vzrl sem življenje v njem.

Na odru, okrašenem s cveticami in svečami, je ležala sestra Blanka v beli avbi, roke sklonjene k molitvi in v rokah križ, — njen obraz pa se je čudovito smehljalo.

„Naveličala in utrudila se je življenja, pa je legla k počitku,“ — sem se začudil.

Kakor sem jo videl za živih dni, ko se je včasih nasmehnila s tihim, blaženim smehom, tako je ležala na odru neizpremenjena in se smehljala; samo njen obraz, ki je bil vedno voščen, je bil za spoznanje bolj bel.

A tisti smeh! Videl sem ga in ne pozabim ga nikoli več. — Smrti sem pogledal v obraz in vzrl sem življenje v njem.

SmeH je simbol življenja, je znak radosti, je sad sreče, je himna mladosti; — kdo bi bil videl v smrti smeh!

Smrti sem pogledal v obraz in vzrl sem smeh v njem — velik simbol življenja. — In tisti smeh ni bil hipen, ni bil jedva znaten, ki bi ga izdajali le dve drobni, jedva vidni potezi; — sijal je iz vsega obraza, kakor sije toplo solnce čez vse jasno nebo. Topel in jasen je bil tisti smeh in sestra Blanka se je smehljala neprestano, nepretrgoma.

SmeH je nekaj, kar ne pozna žalosti, in radost je nekaj, kar ne pozna bridkosti, in luč je nekaj, kar ne pozna teme, in življenje je nekaj, kar ne pozna smrti.

Videl sem smeh, ki ni hipoma zamrl kakor jasen žarek, ki zagori in ugasne; bil je kakor jasna luč, kakor večna luč, ki sveti neprestano, nepretrgoma. To ni bil smeh, ki ga smejejo ljudje vsak hip in kjerkoli; takega smeha ne poznajo, nikjer ga še nisem srečal.

In če je smeh simbol življenja in če je simbol različen od drugih, — mora biti tudi življenje, ki je simbolizirano v tem smehu, vse drugačno.

In kakšno je to življenje?

Kakor ni resničen smeh, ki ga hipoma nekaj zaduši v grlu — in radost, ki jo hipoma nekaj zagreni in zastrupi — in luč, ki ugasne v temi, — tako ni resnično življenje, ki je umori smrt.

Ni ga dneva brez — noči!

LIZBONSKO PRISTANIŠČE

iz katerega so uporne vojne ladje streljale na kraljevo palačo

Ni ga življenja brez — smrti!

Je li vse, kar živimo — resnično življenje?

Resnično življenje je nekaj tako popolnega, — da ne more poznati smrti — in luč je nekaj tako popolnega, da ne more poznati teme: kje je tisto življenje in kje je tista luč!

Hipen smeh je simbol samo hipnega življenja, hipno življenje pa ni življenje — ampak smrt.

Smeh sestre Blanke pa ni bil hipen, — še sedaj ga vidim in zrl ga bom vedno, ker ne izgine nikoli: ni to hipen smeh, ni simbol hipnega življenja, ni simbol smrti.

Tisti hip so se mi odprle oči; — smrti sem pogledal v obraz in vzrl sem življenje v njem; — tisti hip so se mi odprle oči: smrt je samo preporod k življenju.

Začudil sem se: smrti ni več! Umrla je! Smrt je umrla, ni je več, kamorkoli pojdeš, kamorkoli se obrneš.

Smrt je umrla k življenju: če življenje umrje, umrje k smrti, — če pa smrt umrje, mora umreti k življenju.

Čudovita skrivnost življenja in smrti: gledal sem prej in se bal smrti, ker sem jo videl skrito posod, zato sem blazno ljubil življenje; — hipoma pa se mi odprejo oči in smrti ni več nikjer; — ni je več tiste telesne, bridke, žalostne smrti, — če bi se ne smejali mrliču na odru — in smejali s takim nasmehom!

In ko sem premišljeval, se mi je izgubil pogled na steno; nad vrati se je bleščal, smehljal se je zlat napis:

O, quam pulchra est casta generatio!
O, kako lep je neomadeževan rod!

Z očmi sem vprašal sestro Blanko in s smehom je odgovorila mojemu vprašanju.

Tisti hip sem dodobra doumel smeh sestre Blanke in globoko modrost zlatega napisa.

O, quam pulchra est casta generatio!
O, kako lep je neomadeževan rod!

To je najglobokejša filozofija, — to je skrivnostna modrost življenja, ki jo malokdo pozna, ki jo malokdo ume, ki jo malokdo živi.

Neomadeževan rod: ljudje, ki jim je nepoznana *superbia vitae*, — nepoznana *concupiscentia oculorum*, — nepoznana *concupiscentia carnis*; — ljudje, ki ne vedo, kaj je napuh življenja, kaj je poželenje oči, poželenje mesa, ki jim je tudi *inobedientia* nepoznana, ki znajo samo ubogati, samo biti pokorni; — ljudje, ki ne poznajo lenobe, ne poznajo jeze, ne poznajo nevoščljivosti, ne poznajo zavidnosti, umazane sebičnosti, samoljubja; — ljudje, ki ne poznajo poltenosti, ki ne poznajo blata, smradu in gnusobe življenja, — krvi, — mesa.

Napuh življenja, — poželenje mesa, — poželenje oči, — nepokorščina — to je strup, ki zastruplja in mori življenje, ki je samo iz sebe tako čisto in tako jasno.

Sestra Blanka se je smejala; — njene misli niso poznale napuha, njena kri ni poznala strasti, njene oči niso poznale greha, vse njeno življenje je bila sama pokorščina, sama odpoved, nesebična, neumazana ljubezen; — zato so se smejale njene ustnice.

Unusquisque — tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem.

To je generacija smrti: poželenje, ki človeka skuša in vabi, — spočne — in rodi greh, — greh pa rodi smrt.

Sestra Blanka pa ni poznala greha — zato ni spoznala smrti; — ona je živela, — živi — in bo živela življenje.

Po klopeh so klečale sestre usmiljenke in molile; dvem, — trem so gorele solze v očeh. — Brezpotreben in brezpomemben je bil tisti jok z vsako solzo, ki jo je rodil, — samo kar je bilo v njih umrjočega, je jokalo.

Stopil sem iz kapele; v vrtu je klilo življenje. Spomnil sem se, da je smrt umrla. — Ni več smrti; ne verujem več vanjo: sedaj verujem še samo v življenje. Kamor pojdem in kamor se obrnem, povsod življenje, samo življenje, ker pravo in resnično življenje ne umrje nikoli.

In tako sem stopal za izprevodom in sem mislil velike misli in glava mi je bila sklonjena na prsi.

Nenadoma me je zbudil iz misli glasen, vesel smeh, — himna mladosti, — simbol življenja.

Pogledal sem in videl dva obraza, dva mlada, lepa, topla, cvetoča obraza, — tesno drug ob drugem, — simbol življenja, — veselega, mladega, lepega, toplega in silnega, zakaj silno je bilo čuvstvo, ki jima je gorelo iz oči.

Sama mladost, samo življenje, sama sreča, — bi bil pomislil morda, ko bi ju bil srečal pred dnem, pred uro časa, — a sedaj so se mi zarisale jedva znatne, jedva čutne gube ob ustnih, toliko da sem zatajeval posmeh: govorile so samo tiste drobne poteze, — polne sarkazma.

Dve tesnoobjeti maski sta stopali po mestu in predstavljali življenje in peli himno mladosti: glasno in veselo sta se smejali, ko sta uzrli krsto, obkro-

ženo od usmiljenk, ki jim je sevala sama odpoved iz obraza.

Šel je izprevod skozi glasne in vesele ulice kakor triumfalen protest.

In čudno: ljudje so zrlí triumfalen protest proti življenju — in maski, ki sta predstavljali življenje, sta tudi videli triumfalni protest proti življenju: v vozu pa se je vozilo življenje, ki je triumfiralo nad smrtjo, — triumfalen nasmeš na licu sestre Blanke.

In čudno: ljudje so zrlí dve maski — živ in resničen simbol življenja; — jaz pa, ki sem hip prej mislil, da je smrt umrla, — sem uzrl tistima dvema maskama skozi oči — v dnu duše smrt.

In čudno: srečal sem smrt in jo videl, pogledal sem ji v dno duše in dasiravno sem se zgrozil pred njo, se je vendar nisem bal.

In prišli smo do cerkve.

Premišljeval sem skrivnostipolni problem življenja in smrti.

Je smrt in je življenje, samo da je smrt in da je življenje nekaj čisto drugega kakor to, kar si ljudje domišljajo in predstavljajo.

Pomislil sem do dna in domislil, da je to, kar mi je bilo prej smrt — le prepород in vstajenje k življenju.

Duhovniki so zapeli mogočno — vsemogočno himno življenja:

„Ego sum resurrectio et vita: qui vivit et credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, — et omnis, qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum.“

„Jaz sem vstajenje in življenje: kdor živi in veruje v me, četudi umrje, bo živel, — in kdorkoli živi in veruje v me, ne umrje vekomaj.“

To je triumfalna himna življenja nad smrtjo!

Potem se je zopet uvrstil triumfalni izprevod in šel svojo pot proti svojemu domu, nad čigar vhodom je zapisano z velikimi črkami:

„Resurrecturis!“

In zgodilo se je, da sem od tistega dne še vse bolj vzljubil življenje in se še vse bolj zbal smrti, — a drugačnega življenja — in drugačne smrti.

A tudi tisto življenje, ki sem je prej ljubil, ljubim še vedno — lepo, veselo, jasno — ker je simbol življenja.

